

Sofia Lahti

Taiteentutkimusta suomenruotsiksi

Konstvetenskapliga institutionen vid Åbo Akademi

Åbo Akademin taidehistorian laitos aloitti toimintansa vuonna 1921. Se on sijainnut vuodesta 1987 Turun vanhassa keskustassa, Nunnankadulla entisen Rettigin tupakkatehtaan konttorissa. Nyt laitos on muuttamassa muiden humanististen aineiden kanssa uusiin yhteisiin tiloihin *Arkeniin*, Aurajoen rannan kasarmialueelle vanhoihin remontoituihin varastorakennuksiin.

Laitos on nimennyt itsensä ja tieteenalansa taiteentutkimukseksi tai 'taidetieteeksi', *konstvetenskap*, vuonna 1993. Ruotsissa alan laitokset ovat käyttäneet tätä nimeä jo vuodesta 1969. Myös Norjassa Tromssan yliopiston taidehistorian laitos otti nimen *kunstvetenskap* vuonna 2002. Laajemman käsitteen käyttöönottoa on perusteltu sillä, että historia on vain yksi taiteentutkimuksen metodeista; sen ohella tarvitaan mm. psykologiaa, sosiologiaa ja filosofiaa. Ajatus perinteistä taidehistoriaa laajemmasta lähestymistavasta on ollut tärkeä laitoksen perustamisesta lähtien, ja jo vuodesta 1943 oppiaineen nimi Åbo Akademiassa oli *konsthistoria med konstteori*. Toisaalta myöskään sanaa 'taide' ei tulkita kovin jyrkkänä rajana: kaikki visuaalinen esittäminen, esimerkiksi kuvat, rakennukset ja muotoillut esineet, vaikkapa liikennemerkit, sopii tutkittaviksi.

Laitoksen tarjoama koulutus tähtää tutkijan ammattitaitoon, vaikka vain pieni osa valmistuneista päätyy tutkijoiksi. Kyky katsoa, käsitellä ja ymmärtää kuvaa, rakennusta tai esinettä ja kielellinen valmius ilmaista havaintonsa tarkasti ovat taiteen asiantuntijalle olennaisia muissakin ammateissa. Teoreettisen ymmärtämisen lisäksi on tärkeää, että opiskelijat opintojen yhteydessä näkevät ja kokevat taideteoksia. Kursseihin kuuluu ekskursioita Suomen, naapurimaiden ja etäisempienkin maiden kirkkoihin ja museoihin sekä museologian perusteita.

Alfred ja Hélène Jacobssonin kotimuseo *Ett hem* on liittynyt tiiviisti taiteentutkimuksen laitoksen toimintaan: taidehistorian amanuenssi oli aikaisemmin samalla museon intendentti. Nykyisinkin laitoksen opiskelijoilla on mahdollisuus työharjoitteluun *Ett hem* -museossa. Osa laitokselta valmistuvista suuntautuukin museoalalle, ja alan harjoittelu kuuluu opintojen loppuvaiheeseen. Yksi vuosittain tarjolla olevista harjoittelupaikoista on ollut Peggy Guggenheimin taidemuseo Venetsiassa.

Laitoksen ensimmäinen johtaja oli Wienistä kutsuttu professori Josef Strzygowski. Jo hän otti etäisyyttä perinteiseen taidehistoriaan ja pyrki tieteidenvälisyyteen. Laitoksen johdossa häntä seurasi Lars-Ivar Ringbom, joka hoiti virkaa ennätyselliset 43 vuotta ja julkaisi monipuolisia tutkimuksia mm. illuusiosta, ornamenttiikasta, iranilaisesta ikonografiasta ja kotimaisesta rakennushistoriasta. Sixten Ringbom seurasi isäänsä professorina ja kansainvälisesti aktiivisena tutkijana, joka muistetaan erityisesti myöhäiskeskiajan ikonografiaa koskevista tutkimuksistaan. Näistä mainitakoon esimerkiksi *Icon to Narrative: the Rise of the Dramatic Close-Up in Fifteenth-Century Devotional Painting* (1965), ja Kandinsky-tulkinta *The Sounding Cosmos. A Study in the Spiritualism of Kandinsky and the Genesis of Abstract Painting* (1970). Hän on julkaissut myös suomalaisen taidehistorian historiikin *Art History in Finland before 1920* ja toimittanut perusteoksen *Konsten i Finland/Taide Suomessa*.

Ringbomien jälkeen professori on ollut Bo Ossian Lindberg. Hän jäi eläkkeelle vuonna 2002. Lindbergin erikoisalaa ovat William Blaken tuotanto sekä keskiajan ja renessanssin maalaustaiteen tekniikoiden ja materiaalien käytännön tuntemus ja analyysi. Hän on perehtynyt Cennino Cenninin näkemyksiin ja tutkinut mm. keskiajan taiteessa käytetyn liiman koostumusta. Lisäksi hän on taidevääreännösten asiantuntija. Useiden kansainvälisesti tunnustettujen Blake-tutkimustensa (esim. *William Blake's Illustrations to the Book of Job*, 1973) lisäksi hän on julkaissut mm. teokset *Antologi om måleriteknik* (1991) ja *Målningens anatomi: Material, teknologi, förfalskning* (1989).

Uutena professorina on aloittamassa ruotsalainen Lars Berggren, joka on tutkinut gotlantilaisten kalkkikivisten kastemaljojen tuotantoa keskiajalla. Hänen metodinsa on systemaattinen ja käytännönläheinen, ja hän on kyseenalaistanut aikaisemmat käsitykset kastemaljojen ikonografian, tyylin ja tuotannon taustasta. Virkaatekevinä professoreina ovat viime vuosikymmeninä toimineet Knut Drake, Eeva-Maija Viljo ja Åsa Ringbom.

Nykyisestä henkilökunnasta keskiajantutkimuksen professori FT Åsa Ringbom on erikoistunut arkkitehtuuriin. Lehtori FT Kari Kotkavaaran erikoisalaa on 1800- ja 1900-lukujen ikonitaide. Amanuenssi FM Ulrika Grägg tutkii Erik Bryggmanin Åbo Akademille suunnittelemaa rakennuksia. Assistentti FL Heidi Pfäffli kohteena ovat 1600-luvun Varsinais-Suomen ja Satakunnan ns. käsityöläis-taidemaalarit. Kanslistina toimii Siv österlund.

Arkkitehtuuri on ollut yksi Åbo Akademin taiteentutkimuksen vahvoista alueista. Tällä hetkellä laitoksella tutkitaan erityisesti kotimaista rakennustaidetta, mm. 1800-luvun ja modernismin arkkitehtuuria.

Laajin meneillään oleva projekti liittyy professori Åsa Ringbomin tutkimukseen, joka koskee Ahvenanmaan kirkkojen rakennushistoriaa. Hankkeen tulokset julkaistaan kahdeksanosaisena kirjasarjana. Tutkimus on samalla laajentunut Ahvenanmaalta mm. Portugalin Torre de Palmaan ja Rooman Colosseumiin sekä kehittynyt yhteistyöksi amerikkalaisten, italialaisten, saksalaisten, portugalilaisten ja espanjalaisten asiantuntijoiden kanssa. Pyrkinessään ajoittamaan vanhoja rakennuksia monikansallinen tutkijaryhmä soveltaa muurilaastin analyysissa käytettävää AMS-metodia, joka on uudempi versio C (hiili)-14 -ajoitustekniikasta. Lisäksi käytetään muita luonnontieteiden metodeja humanististen tieteiden menetelmien tukena.

Laitoksen tutkimuksessa painottuu perinteisesti myös 1800- ja 1900 - lukujen kotimainen kuvataide. Muutkin tekeillä olevat tutkimukset

käsittelevät enimmäkseen kotimaisia aiheita aikajanan koko pituudelta. Aiheita ovat esimerkiksi 1400–1700-luvun kirkkotaiteen lahjoittajamuotokuvat (Tuija Tuhkanen), pyhäinjäännökset ja relikvaariot Suomessa (Sofia Lahti), 1800-luvun suomalaistaiteen espanjalaisvaikutteet (Marie-Sofie Lundström), varhaiset naispuoliset valokuvaajat (Catherine Hällström), taiteenkeräilijän kotimuseo erityisenä museolajina (Leila Tuuli) ja nykyisten teollisten muotoilijoiden ammatillinen erikoistuminen (Anna Valtonen).

Taiteentutkimuksen laitoksen yhteydessä toimii vuonna 1991 perustettu monitieteellinen keskiajantutkimuksen laitos, institutionen för medeltidsstudier, jota johtaa FT Åsa Ringbom. Toinen vakituinen opettaja on dosentti, FT Outi Merisalo. Kursseja järjestetään yhteistyössä muiden oppiaineiden sekä vierailevien luennoitsijoiden kanssa. Laitoksen kurssien tarkoitus on luoda pohja laajemmille keskiaikaan liittyville opinnoille: vuosittain toistuvia kursseja ovat latina, paleografia, kodikologia ja diplomatiikka sekä keskiajan taide, arkkitehtuuri ja historia. Vierailevien asiantuntijoiden antamaa opetusta voi täydentää kirjakursseilla useista erityisaloista kuten teologiasta, filosofiasta, musiikista, hagiografiasta tai arkeologiasta. Keskiajantutkimuksen jatko-opiskelijoilla on lisäksi mahdollisuus osallistua Erasmus-ohjelman tuella kansainvälisen FIDEM -järjestön Diploma-kurssikokonaisuuteen Roomassa. Kurssi kestää noin kahdeksan kuukautta ja kouluttaa eri alojen keskiajantutkijoita keskiaikaisten kirjallisten lähteiden käyttöön ja analyysiin.

Sofia Lahti on FM ja toimii tutkijana Åbo Akademin taidehistorian laitoksessa.

